

winter 2019, jg. 46, nr. 4

HET STEENUILTJE

SEIZOENBLAD IVN MUNSTERGELEEN

Wolvinnestein geplaatst
& onthuld 22 november

BELEEF DE NATUUR!

Bestuur

Pierre Wijnen, voorzitter
pierrewinjen2@gmail.com

Hub Mulders, vice-voorzitter
h.mulders7@kpnplanet.nl

Ben Bongers, secretaris
b.j.j.m.bongers@home.nl

Harrij Gijsen, 2de secretaris

Theo Lemmens, penningmeester
tjmhlemmens@gmail.com

Bankrekening (t.n.v. IVN Munstergeleen):
NL80RABO0135007968

Pierre Wijnen en Ben Bongers zijn waarnemend voorzitter resp. secretaris.

Natuurgidsenopleiding

Op 11 januari 2020 start de nieuwe natuurgidsencursus Westelijke Mijnstreek. Op 21 oktober werd de eerste informatieavond gehouden. Na nog een krantenartikel in november was de toeloop zodanig dat het principe wie het eerst komt het eerst maalt moest worden toegepast.

Het ziet ernaar uit dat onze afdeling straks in één klap vijf natuurgidsen rijker is. Reden om achterover te leunen en te wachten op wat komen gaat? – Zeker weten van niet! Vier van hen zijn nieuw in onze afdeling en wij heten hen van harte welkom. Wij hopen hen spoedig wegwijs te maken in onze afdeling en te ontmoeten op 4 januari tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst in het heemtuinhuis.

De vijfde aspirant-natuurgids is de moeder van een jeugdige vrijwilliger, die alweer langer dan een tiental jaren geleden enige tijd in de Heemtuin heeft meegedraaid. Even lang is zij met zoon Camiel donateur geweest en als zodanig sponsorde zij twee jaar geleden een nestkast en dit jaar nog eens twee.

Alle aankomende natuurgidsen ontvangen bij dit winternummer een uitnodiging voor de nieuwjaarsbijeenkomst op zaterdag 4 januari.

INHOUD

In dit nummer staat de inhoud bij uitzondering op blz. 2

- 2 Bestuur / Natuurgidsenopleiding
- 3 Voorwoord
- 4 Maatschappelijke Stage 2019
- 6 Activiteitsagenda
- 8 Samen op weg
- 9 Wilgen knotten in Grevenbicht
- 10 Onthulling Wolvinnesteen
- 11 Vogelwerkgroep
- 12 IVN District Limburg
- 13 Oesterzwammen
- 14 Hulde aan onze sponsors/ Rabobank Club Support
- 15 Wandeling Terworm
- 17 Regiowandelingen
- 18 Op de onderste tree

Bestuur en redactie wensen alle vrijwilligers, leden en donateurs fijne feestdagen en een voorspoedig nieuwjaar met veel natuurbeleving.

Colofon

Het Steenuiltje is het seizoensblad van IVN Munstergeleen en verschijnt dus 4 x per jaar. De nummers die in de afgelopen tien jaren zijn verschenen, zijn terug te vinden op onze website: www.ivn.nl/afdeling/munstergeleen.

Redactieadres: b.j.j.m.bongers@home.nl

2-wielers
Hensels
Munstergeleen - Maasmechelen

Voor de aankoop van de topmerken Gazelle, Rih en Bikkel kunnen wij u een goed advies geven volgens onze slogan: advies, kwaliteit en service, daar heeft u wat aan! Pascal Hensels, Overstraat 16, 6151 CN Munstergeleen.

HET STEENUILTJE

Voorwoord

De meteorologische winter is op 1 december begonnen, maar als we zien hoeveel schitterend kleurend blad er nog aan de bomen zit voelt het aan alsof het volop herfst is. Qua kleurenpracht het mooiste jaargetijde, maar ook een tijd van volop beweging en verandering.

De natuur bereidt zich voor op de winter, veel vogels, vlinders en ook mensen gaan samen op pad om de verre reis naar warmere oorden te maken. Voor de IVN-ers is het ook een periode van het maken van een nieuw en aantrekkelijk jaarprogramma 2020.

Geweldig is de start, samen met de andere 5 IVN afdelingen van de Westelijke Mijnstreek, van een nieuwe Natuurguiden opleiding. Met een bemoedigend groot aantal aanmeldingen!

Jammer dat per 31 december het trieste moment komt dat IVN Sittard-Geleen ophoudt te bestaan. Dit was voor onze besturen een impuls om meer samenwerking te zoeken met elkaar.

Sinds 2011 werkten onze IVN-afdelingen al nauw en succesvol samen bij het streven om eindelijk de monumentale en waardevolle bomen in de Gemeente Sittard-Geleen-Born de dringend nodige wettelijke bescherming te geven! Samen 'moeten' we nu de IVN-natuureducatie in onze gemeente verzorgen.

'Samen op pad' is daarom ons motto naar een toekomst waarin het zelfstandig voortbestaan van onze verenigingen, maar vooral het blijven uitdragen van de educatieve doelstelling van het IVN: 'Beleef de natuur' centraal moet staan. Een eerste resultaat van onze samenwerking ziet u in het inspirerende jaarprogramma dat we voor het eerst gezamenlijk voor het voetlicht brengen! We hopen U hiermee beter te informeren, terwijl we U ook uitdagen om bij de activiteiten van onze buurvereniging, in 'De Gaard' of 'Bron 6', aanwezig te zijn. We willen met deze gezamenlijke activiteiten meer en vooral 'jongere' leden en belangstellenden een interessant programma bieden.

Graag horen onze besturen ook uw reacties op onze plannen, bij voorkeur tijdens ontmoetingen bij een van de wandelingen, bijv. op zaterdag 28 december, bij de snorrende kachel van het IVN home Bron 6 in het Limbrichterbos in Born na de traditionele Oliebollenwandeling (aanvang 14.00 uur).

Of bij de nieuwjaarsreceptie in de Heemtuin op 4 januari, de eerste zaterdag van het nieuwe jaar (aanvang 10.30).

(Let op; parkeren kunt u voor Born alleen op de parkeerplaats van het DierenBeschermingsCentrum Limburg, voor Munstergeleen bent u aangewezen op de P-plaats Windraak, daarna 1200 m te voet)

Arno Duwel, voorzitter IVN Born - Land van Swentibold

Pierre Wijnen, voorzitter IVN Munstergeleen.

INHOUD

Deze staat nu op blz. 18

Maatschappelijke stage 2019

Steevast ontvangt de secretaris van IVN Munstergeleen in de tweede week van het schooljaar de vraag of we weer de maatschappelijke stage kunnen begeleiden van leerlingen in de week voor de herfstvakantie. Het aantal mogen we zelf bepalen en al jaren zijn dat er zeven.

Het is altijd weer spannend hoe het groepje is samengesteld.

Een paar weken tevoren komen de stagiairs kennismaken en worden de werkzaamheden besproken, meestal tijdens de zaterdagse koffiepauze – heel gezellig.

Het volgende wat spannend is, is de weersverwachting. Maar het blijkt dat je je daar als begeleider drukker om maakt dan de leerlingen. Anderhalve ochtend hadden we wat regen maar het derde niet, integendeel, ze vonden het wel stoer om door te werken.

Ook de aard van het werk gaf weinig problemen. Hagen scheren is leuk, maar minder als zo'n haag voornamelijk bestaat uit sleedoorn die alle kanten uit groeit en vol lange stekels zit. Soms zat iemand langs de kant van de weg, schoen uit en een zo'n stekel uit de zool trekkend.

Het werk schoot geweldig op. Maandag schoonden we de Lei Hoenpoel & omgeving helemaal op, dinsdag ont deden we de lindebomen Hoddelsley/Steingraafpad van het stamschot en maakten we de berm tussen Steingraafpad en wateropvangbekken vrij, woensdag en donderdag werkten we aan die stekelstruiken tussen hellingweide (met graft) en Steingraafpad.

De leerlingen waren steeds stipt op tijd en hebben fantastisch werk gedaan.

Met de begeleiders samen hebben zij genoten van het werk en de zichtbare resultaten. "Bent u tevreden meneer?" vroegen ze dan; en het antwoord was steeds: "Jawel, zeer."

Hier volgen de getuigenissen van de leerlingen:

Een mooi verslag werd ingeleverd door Mirthe. Dat laten we volgen door nog wat opmerkingen van anderen.

Verslag maatschappelijke stage IVN Munstergeleen

IVN staat voor Instituut voor Natuurbeschermings-educatie en werd opgericht in 1960, na de Bond tegen Verontreiniging van Natuur en Stad, uit 1939. Het doel van die Bond was ervoor te zorgen dat bezoekers van natuurgebieden zich gedroegen. IVN wilde de mensen onderwijzen over de natuur, in plaats van ze te corrigeren.

Toen ik hoorde dat ik bij IVN was ingedeeld, leek me dat heel leuk, want ik heb met mijn ouders en zusjes vaak gewandeld bij de Heemtuin. Het enige nadeel was dat ik op ongeveer een uur afstand fietsen woon. Maar omdat ik niet wilde wisselen van stage heb ik bij een collega van mijn moeder gelogeerd in Geleen.

Ik had mijn kennismakingsgesprek op 21 september om 10:00 in de Heemtuin met Ben Bongers. Hij heeft ons verteld wanneer en hoe laat we bij stage moesten zijn, wat we gingen doen en hij heeft onze contracten ingevuld. Ook hebben we nog een rondje door de Heemtuin gelopen.

Maandag 7 oktober

Vandaag was de eerste dag van onze maatschappelijke stage bij IVN. We moesten om 08:30 verzamelen in de Heemtuin en vanuit daar gingen we naar de Lei Hoenpoel, waar we gingen werken. Alle heggen rondom de poel en het gebied er omheen moesten gesnoeid worden. Ik was dit werk niet gewend en na een tijdje snoeien kreeg ik best wel spierpijn in mijn armen en handen, van het steeds dezelfde beweging maken. Toen ik klaar was met snoeien moest ik takken harken. In het begin ging dat niet zo snel, omdat ik veel te weinig takken tegelijk harkte en mijn manier van harken niet zo handig was, waardoor ik steeds takken onderweg verloor, maar Ben liet me een handigere manier zien en toen ging het veel sneller.

Rond 14:30 waren we klaar en mochten we gaan. Ondanks het feit dat we handschoenen hadden gekregen, waren mijn handen op het eind van de dag helemaal rood en warm.

Dinsdag 8 oktober

Het regende zo ongeveer de hele dag, zoveel dat alle paden in het bos helemaal onder water stonden en ik al kletsnat was voordat we begonnen waren. Eerst moesten we de takken van lindebomen afzagen/afknippen en die daarna verzamelen op een hoop. Dat was niet zo veel werk en we waren er ook niet zo lang mee bezig. Daarna gingen we naar een pad, waar we alle takken die ernaast in de berm groeiden tot aan de grond moesten afknippen. Omdat het zo hard regende mochten we vandaag eerder stoppen.

Woensdag 9 oktober

Als eerste hebben we afgemaakt waar we gisteren gebleven waren. Vervolgens moesten we doorn takken afknippen, waarbij ik er achterkwam dat mijn handschoenen niet doornbestendig waren. Het doorn takken knippen ging niet heel soepel; alle takken bleven in elkaar haken en ik moest steeds oppassen dat ik geen doorn tak in mijn gezicht of op mijn hoofd kreeg. De afgeknipte takken moesten we op het pad leggen en daarna wegslepen naar een stortplaats. Uiteindelijk lagen er zoveel takken op het pad dat dat helemaal versperd was en de wandelaars niet meer langs konden.

Resultaat MaS 2019 op een mooie herfstdag (25 november): de meidoornhaag (langs de Lei Hoenpoel) werkt als vitrage, de zon valt vol op de banken en het infobord op de stam (detail met tekst zie foto erboven). Op de voorgrond de schaduw van de lindeboom achter het IVN-kruis.

Donderdag 10 oktober

Vandaag zijn we vroeg gestopt omdat we gingen lunchen in Abshoven. Maar eerst moesten we nog de doorntakken afmaken. Er waren zoveel takken dat ze niet op de stortplaats pasten en we ze ergens anders moesten leggen. Rond half één zijn we gestopt en zijn we nadat we het gereedschap hadden gesorteerd en nog heel veel foto's hadden gemaakt naar Abshoven gefietst. Daar hebben we met z'n allen heerlijk geluncht en onze stage afgesloten.

Ik vond de natuur onderhouden in het algemeen wel leuk, maar het is niet iets wat ik zelf in mijn vrije tijd zou doen. Het was wel iets totaal anders dan wat ik gewend ben en het was nogal buiten mijn comfort-zone.

Twan schreef:

Wat leuk was waren de verhalen van de begeleiders over de achtergrond van de bezochte plekken en de handigheidjes voor het gereedschap. Wat ik vooral fijn vond aan de stage was de samenwerking van de groep en de gezelligheid hierbinnen. Zo kan ik nu terugkijken op een mooie stageweek bij het IVN in Munstergeleen!

Eli schreef:

Het was leuk werk, maar door de harde regenbuien

die soms vielen was het ook even doorzetten. Gelukkig werden we gemotiveerd door onze stagebegeleiders en vrijwilligers bij het IVN. De laatste twee dagen waren zwaar, want er zaten op de planten die we moesten knippen veel stekels die door de kleding en de schoenen heen gingen. De eerste dag vond ik het leukste want toen was het fijn weer en het snoeien was ook leuk. Ik vind dat de stage geslaagd is en ik ben blij dat ik het IVN een beetje heb kunnen helpen.

Vera schreef:

We hebben allemaal ons best gedaan om de opdrachten zo goed mogelijk uit te voeren. Ik vind dat de eerste dag het meest geslaagd is. We hebben namelijk de Leihoenpoel bij gesnoeid, zodat de heg eromheen weer mooi was. Ook maakten we het pad eromheen vrij. De dagen erna waren de weersomstandigheden niet zo fijn door de regen. Toch werkten we hard door, en leverde het uiteindelijk een mooi resultaat op. Op de laatste dag was ik uitgeput, maar ik was wel trots op wat we bereikt hadden. Samenwerking was belangrijk en ik vind dat dat ook heel goed gegaan was. We hebben het heel gezellig gehad. Ik heb veel geleerd en ben blij dat ik stage mocht lopen bij IVN Munstergeleen!

Heel fijn om al deze goede ervaringen van de leerlingen te lezen. Aan iedere vrijwilliger die van 7-10 oktober heeft meegewerkt om ook dit jaar de stage weer tot een succes te maken dank!

Activiteitenagenda winter in de regio

Voor de activiteiten IVN Munstergeleen en IVN Born-Land van Swerntibold zie het bij dit winternummer geleverde programmaboekje.

Hierna wel de eindejaarsactiviteiten van IVN Born-LvS:

Za 28 december Oliebollenwandeling Limbrichterbos en -borrel in Bron 6

U gelieve voor de activiteiten van een afdeling ook de website daarvan te raadplegen.

Elsloo

Wo. 18 december: Vogel telling (de Punt Traject Telling), Kasteeltoren 09.00

Zo 29 december: Winterwandeling Catsop (incl. soep en koffie), Vertrek vanaf Botanische Tuin bij kasteel, 13.30 u

Ma 6 januari: Dia-lezing "Wilde orchideeën", Maaslandcentrum 20.00 uur, gratis entree

Ma 10 februari: Dia-lezing "Vogels tussen Maas en Peel - vroeger en nu", Maaslandcentrum 20.00 uur, gratis entree

Zo 16 februari Vogelwandeling Kelmond en omgeving . Vertrek vanaf Molenbeek, Beek 09.00 uur

Ma 2 maart: Dia-lezing "Natuurgebieden in Zuid - Engeland", Maaslandcentrum 20.00 uur, gratis entree.

Wo 18 maart: Boomfeestdag, thema "Maak 't buiten beter"

Spau-Beek (Info: Wim Koetsier, 06 1299601)

Zo. 26 januari: Klimaatwandeling groeve Bruls, vertrek 13.30 vanaf NS-station Spaubeek.

Zo. 9 februari: Themalezing 'Winterpaddenstoelen' door Henk Henzyck, IVN-home, 10.00 uur

Zo. 8 maart: Themalezing 'Klimaatverandering of klimaatverwarring?' door Wim Castenmiller, IVN-home 10.00 uur.

Za. 14 maart: Jubileumviering IVN Spau-Beek (voor genodigden), Elsmuseum, 14.00 uur

Beekdaelen-Schinnen

Donderdag 12 & 29 december - Natuurwerkdag

Zondag 22 december - Kerstin/kerstuit

Donderdag 16 januari: Natuurwerkdag

Donderdag 23 januari: Bomen over Bomen - Afsluiting van het themajaar, met fotowedstrijd

Zondag 16 februari: Wandeling Amby 9 km

Donderdag 20 februari: Natuurwerkdag

Donderdag 12 maart: Natuurwerkdag

Donderdag 12 maart: Lezing "Orchideeën"

Vrijdag 13 maart: NLDoet - IVN Buurtkruiden en Vlindertuin opknappen

Zondag 15 maart: Wandeling Ittervoort 8 km

Bijzondere planten in de Heemtuin: Hazelaar

Deze keer hebben we niet gekozen voor een kruidachtig gewas maar voor een heester ofwel boom.

De hazelaar (*Corylus avellana*) komt in heel Europa voor, zowel op drogere als natte gronden en in onze contreien al tienduizenden jaren. Hij kan zeer oud worden. In Oirsbeek staat er een die 9 meter hoog is en waarschijnlijk ouder dan 80 jaar, dan kan men denken aan een monument. In onze Heemtuin hebben ze een andere functie, daar zijn ze aangeplant om diverse biotopen te scheiden. Ze moeten regelmatig worden teruggesnoeid waardoor ze dan ook geen vruchten zullen dragen. De gewone hazelaar ofwel *corylus avellana* komt voor op de lijst van het Capitulaire de Villis (CdV). Onder Karel de Grote maakt ons hele land deel uit van het Karolingische rijk, dat zich uitstrekte van de Noordzee tot aan de Middellandse zee. Het rijk was economisch gericht op zelfvoorziening, meer door landbouw dan door handel. Naast paleobotanische gegevens (leer van de plantenfossielen), die ons inzicht verschaffen in de landbouw van die tijd, beschikken we over een waardevol document opgesteld in het begin van de 9de eeuw, het Capitulaire de villis vel curtis imperialibus= verordening m.b.t. de keizerlijke landgoederen of domeinen. Deze verordening, die mogelijk een bevestiging is van reeds eerder bestaande regels, bestond uit voorschriften van Karel de Grote aan de rentmeesters van de Keizerlijke Domeinen. Ze bevat een lijst van 89 gewassen (granen, groenten, peulvruchten, kruiden, fruit, en noten) die op de koninklijke domeinen verbouwd moesten worden. De hele lijst van planten vinden we nog steeds terug in klooster- en botanische tuinen verspreid over geheel West-Europa. Zo ook in onze Heemtuin, waar we *Corylus avellana* L (familie der Betulaceae of berkenfamilie) aantreffen onder no 82. Voorheen had onze heemtuin een logo met nummers, maar de toen gemaakte plaatjes waren niet weersbestendig. Nu hebben we op de rechterbovenhoek een "K" staan met het nummer van de Karolingische plantenlijst. Voor meer informatie kunt u altijd terecht in het Heemtuinhuis. Daar ligt een klapper met beschrijvingen over alle in de heemtuin voorkomende planten uit die periode.

Hierboven: 25112018: eerste katjes Heemtuin (bij de vijver). Hiernaast: hazelaarstronken Steingraafpad. Deze hazelaars waren aan de wegzij-

De hazelaar is een hoge struik met een gladde, roodbruine, gemakkelijk loslatende bast. De bladeren zijn ongedeelde, ovaal of rond, dubbel gezaagd en behaard. De plant is eenhuizig: de mannelijke meeldraadbloemen vormen katjes, de vrouwelijke stamperbloemen vormen de knoppen waaruit rode stijlen steken. De bloemen ontwikkelen zich vroeg in het voorjaar, nog voor de bladeren, en produceren veel stuifmeel. Voor menigeen kan dit stuifmeel een probleem opleveren. De vrucht is een harde, bruine, ronde dopvrucht (hazelnoot), die in een onregelmatig gelobd, groen omwindselblad zit.

Er zijn ook diverse gekweekte variëteiten. Verondersteld wordt dat de geslachtsnaam *Corylus* afgeleid is van het Griekse woord *korys* (helm), een verwijzing naar de vorm van de vrucht. Hazelaar wordt zelden in de traditionele geneeskunde gebruikt en ook weinig in de natuurgeneeskunde. Meestal wordt hij verbouwd vanwege zijn voedzame noten en de olie die daarvan gemaakt wordt. Van de takken en twijgen worden horden, omheiningen (waarin de hazelaar samen met sleedoorn en meidoorn 'vlechtheppen' vormt) en mandjes gevlochten.

De bladeren, de bast en de noten hebben een geneeskrachtige werking. De voornaamste bestanddelen in het blad zijn etherische olie, glycosiden en suiker. In de bast zitten vooral looistoffen en organische zuren. Deze stoffen geven het blad urine drijvende eigenschappen en worden dan ook wel in theemengsels verwerkt. Tevens worden ze gebruikt voor de behandeling van spataderen en storingen in het bloedsomloop. Voor uitwendig gebruik wordt hazelaar in badpreparaten verwerkt om aambeien en slecht helende wonden te behandelen. De noten bevatten tot 60 procent vette olie, eiwitten, suiker en vitaminen. Ze zijn bijzonder voedzaam, smakelijk en worden veel gebruikt in de banketbakkerij. De uit hazelnoten geperste olie is waardevolle keukenolie die tevens wordt benut om zeep, cosmetica en machineolie mee te vervaardigen.

Hub Mulders.

de 'geklepeld' en de overgebleven takken groeien alleen nog richting meidoornhaag, wat lastig is voor het scheren daarvan.

Hazelaar Oirsbeek: de hoogte (foto: Hub Mulders)

Hazelaar Oirsbeek: de stam (foto Hub Mulders)

Samen op weg: IVN Born-Land van Swentibold & IVN Mgin

Bij dit winternummer treft u het gemeenschappelijke activiteitenprogramma aan van de twee IVN-afdelingen die de gemeente Sittard-Geleen vanaf 2020 rijk is. Na de opheffing van IVN Sittard-Geleen was het een voor de hand liggende keuze om de handen ineen (en/of die handen – want alle goede dingen in drieën – aan de ploeg, zou je zeggen) te slaan.

Op 8 oktober staken wij de koppen voor het eerst bij elkaar en op 31 oktober stelden we met een uitgebreid gezelschap de eerste versie op van ons gezamenlijke jaarprogramma.

Het resultaat mag er zijn: een degelijk en gevarieerd programma.

Speciale aandacht mogen we vragen voor die activiteiten waarmee we elkaars territorium gaan verkennen:

maandag 2 maart een vogelexcursie langs de Maas, geleid door Stuf Kaasenbrood.

zaterdag 21 maart bezoek aan de Schwienswei en Broukheim (Vrienden van de Schwienswei).

zaterdag 6 juni Natuurontbijt Huize Sjanet, Susteren.

zondag 26 juli open dag Bron 6, waarbij de leden van IVN Munstergeleen speciaal zijn uitgenodigd.

zondag 16 augustus Regiowandeling (thema: 'Natuur in de knel').

Natuurwerkdag 2 november 2019

De eerste zaterdag van november is door IVN Nederland uitgeroepen tot *Natuurwerkdag* en veel afdelingen doen daaraan mee, zo ook IVN Born. Uw redacteur besloot een voorproefje te nemen op de samenwerking vanaf het komende jaar en ruilde de zaterdagochtend in de Heemtuin in voor het knotten van wilgen langs de Kingbeek in de schapenweide van boer en boerin Harry en Wilma Caanen aan de rand van Grevenbicht. Hieronder al een sfeerfoto en op de volgende bladzijde het verslag van die ervaring.

Foto: Mathie Royen

Wilgen knotten in Grevenbicht

‘Natuur’ en ‘educatie’: beide woorden maken deel uit van het IVN-logo en ‘actie’ zit erin opgesloten. Elke IVN-afdeling maakt die woorden op een eigen manier waar, een manier ook die aansluit bij de natuur waarin zo’n afdeling actief is.

Al bijna 45 jaar (in 2020 is dat zover) heeft IVN Born-Land van Swentibold een Werkgroep Behoud Knotbomen, kortweg een knotploeg, die in de loop van die decennia een aanhangwagen, de ‘knotkar’ heeft aangeschaft, en verbouwd om te vullen met al het benodigde materiaal, van zagen, scharen, stelen in alle maten en soorten tot en met ladders.

Daarmee wordt het respectabele aantal van zo’n 300 knotwilgen onderhouden. Zoveel wilgen hebben wij bij Munstergeleen niet – misschien komen die eraan als de nieuwe natuur bij de Geleenbeek zich verder ontwikkelt (overigens komt er in de nabije toekomst nog heel wat werk aan de winkel wil men voorkomen dat de beek straks dicht groeit. Natuurmonumenten schijnt als terrein beherende organisatie al afspraken hierover met Waterschap Limburg te hebben gemaakt).

Een aanzienlijk deel van de wilgen die door IVN Born-LvS worden verzorgd groeit aan de rand van

Grevenbicht, langs de Kingbeek, die hier op geringe afstand van de Maas en parallel daaraan stroomt met aan de ene kant een schapenwei en aan de andere een hoogstamboomgaard van boer Harry en Wilma Caanen. De wilgen hebben hier dus normaal gesproken geen gebrek aan water en groeien als de spreekwoordelijke kool.

De frequentie van knotten is volgens Cas van Heugten, coördinator vanaf het eerste uur, in principe eens in de 4 jaar – knot je vaker, dan gaat dat ten koste van de boom. Die kan dan zijn ‘longen’ niet op peil houden en zal verzwakken.

Voor de 25 wilgen die we op de (elk jaar de eerste zaterdag van november) Natuurwerkdag, 2 november, van IVN Born-LvS hebben geknot, was het hoog tijd: veel takken hadden een omtrek bereikt van minstens 35 cm.

De knotploeg zal elke derde zaterdag van de maand, tot en met april, actief zijn van 09.00-12.30 uur. Op de natuurwerkdag werd deelgenomen door ruim 30 vrijwilligers (M+V!) en ook kinderen en op 16 november was er een werkploeg van 10. Er is koffie, thee en warme chocomel met iets lekkers en na afsluiting van de werkzaamheden wordt er erwtensoep geserveerd. Extra vrijwilligers zijn altijd welkom, voorlopig is het werk nog niet klaar. Voor meer informatie zie de website van IVN Born.

Schrijver dezes uitrustend in de knotkar? - Welnee, nog niks gedaan! (foto: Mathie Royen)

Hieronder: Marry en Tineke knothout stapelend

16 november was de eerste reguliere knotdag in het seizoen 2019-'20 van IVN Born-LvS. In de tussentijd hadden de schapen zich tegoed gedaan aan de op 2 november afgezaagde wilgentakken: bladeren en bast zijn een lekkernij voor schapen (foto: Mathie Royen)

Onthulling Wolvinnesteen

Op vrijdag 22 november werd de Wolvinnekop onthuld, de steen die vanaf de Beekdalstraat, Munstergeleen, wandelaars de weg wijst naar de Romulus en Remussteen aan de overkant van de Geleenbeek. Beide stenen maken deel uit van het Archeologisch monument Munstergeleen, uitgevoerd als onderdeel van het project Archeologie in de etalage! van Provincie Limburg.

Toen de opname van deze steen in het project bij de Provincie Limburg werd aangevraagd, werd er nog van uitgegaan dat hij op 11 mei samen met de Romulus en Remussteen kon worden onthuld, maar de ambtelijke molens hebben langer moeten malen dan voorzien. Zo is het gekomen dat het een half jaar heeft geduurd en dat de termijn tussen het gereed komen, de plaatsing en de onthulling superkort was.

Foto 1, voorkant: de steen met op de achtergrond de Beekdalstraat.

Foto 2, hierboven: Wethouder Jos Bessems spreekt de aanwezigen toe over de verbinding die met dit project gelegd wordt tussen heden en verleden, landschap en cultuurwaarden, natuur en publiek.

Foto 3 (H.Mulders), napraten in Br. Abshoven >>>

Foto 4, achterkant omslag: de steen wijst de wandelaar de weg naar het Wolvinnepad en het Lupercal.

Foto: Ger de Hoog, Kolleberg 2012

Vogelwerkgroep

Per 1 januari 2020 zal de Vogelwerkgroep Sittard zich aansluiten bij IVN-Munstergeleen.

De reden is de opheffing van de IVN-afdeling Sittard-Geleen. Het reeds eerder geplande programma zal ongewijzigd doorgaan.

Het staat iedereen vrij om aan een of meerdere onderdelen deel te nemen.

Hieronder het programma van de Vogelwerkgroep Munster-Geleen-Sittard voor de eerste drie maanden van 2020:

De bijeenkomsten vinden plaats in het Gemeenschapshuis in Munstergeleen op 6 januari en 17 februari om 19.30 uur. De meeste tijd wordt besteed aan bespreking van vogels aan de hand van geluid en foto's. Als er een presentatie wordt gegeven van bijvoorbeeld een vogelreis zal dit tijdig worden aangekondigd.

De watervogeltellingen worden gehouden op 18 januari, 15 februari en 14 maart. We vertrekken om 8.30 uur bij de oude bibliotheek in Sittard (Swentiboldstraat). Het gebied van de telling omvat het terrein van de Wissen, Negenoord en de Oude Maasarmen bij Stokkem.

De excursies in het weekend vinden plaats op 12 januari (vertrek 8.30 uur), 9 februari (vertrek 8.00 uur) en 15 maart (vertrek om 7.00 uur). Vertrek bij de oude bibliotheek te Sittard. deelname mailen aan frits-

beaumont@hotmail.com. Bij niet-doorgaan van de excursie wordt mail gestuurd minimaal een half uur voor vertrek

De woensdag-excursies c.q. tellingen:

1. Op 8 januari, 5 februari en 4 maart vinden de Kollebergtellingen plaats. Vertrek om 9.30 uur op de Molenaarlaan bij hoek met de Doolweg in Sittard.
2. De tellingen in het buitengebied van Puth zijn op 22 januari, 19 februari en 18 maart. Vertrek om 9.30 uur op de parkeerplaats bij de kantine van de ex-voetbalclub.
3. De overige woensdagen is er een excursie naar een nader aan te duiden plaats. Vertrek om 8.30 uur achter het Mariniersmonument op de Charles Beltjenslaan in Sittard.

Luxe bakkerij
Bie Christel
Peterstraat 29
Munstergeleen

046 4580043

In de Heemtuin eten we vaak vlaai van Bie Christel

IVN District Limburg

IVN District Limburg telt vanaf 1 januari 2020 38 afdelingen die georganiseerd zijn in vijf regio's. Landelijk gezien zijn er dan 166 afdelingen. Elke regio vaardigt een vertegenwoordiger af naar de Landelijke Raad, die 4 x per jaar bijeenkomt.

District Limburg wordt gesubsidieerd door de provincie, maakt een jaarplan en een meerjarenplan, stelt een begroting op en legt daarvan verantwoording af.

Het districtsbestuur streeft ernaar het contact en de binding tussen de leden, de afdelingen en de regio's te versterken; activiteiten op het gebied van natuur- en milieu-educatie te steunen; Limburg-brede initiatieven te organiseren.

Op de herfstvergadering van zaterdag 23 november in Oolderhof (bij Herten, Roermond) kwamen deze inhoudelijke en formele zaken aan de orde.

Aparte tijd was ingeruimd voor de presentatie van de pas aangetreden verenigingssecretaris van IVN Nederland, Rob Meijers. Deze zal een kennismakingsronde afleggen langs de vergaderingen van de diverse regio's en zal in 2020 ook de Westelijke Mijnstreek aandoen.

Volgens hem is het IVN door zijn aandacht voor educatie op het gebied van Natuur en Milieu enig in zijn soort. Die kracht verdient het versterkt te worden door het aantal - momenteel 25.000, wat in het niet valt bij dat van bijv. Natuurmonumenten. Een van de dingen die hem verder zijn opgevallen is dat er in Limburg wel veel sympathie is voor het IVN maar dat de grote aantallen donateurs in de provincie numeriek niet meetellen en dus niet bijdragen aan de kracht van IVN.

Een tweede presentatie werd gehouden door Cindy Nordhausen. Sinds 1,5 jaar houdt zij zich als projectleider bij IVN Limburg bezig met projecten die te maken hebben met natuur en recreatie. Een van die projecten: het Gastheerschap van het Landschap, een programma waarbij horeca- en recreatieondernemers worden opgeleid tot ambassadeurs van het landschap. Daarnaast werkt zij, jong als zij zelf is, graag met jongeren. Volgens haar is er niets mooiers dan de eigen verwondering om te kunnen zetten naar activiteiten en resultaten die passen bij een maatschappij die vraagt om actie.

Hotel-restaurant Oolderhof ligt aan de Oolderplas, die ontstaan is door de grindwinning in dit gebied langs de Maas (tot 1999). Zoals te verwachten viel, werd de middag besteed aan een excursie door het gebied. Ivo die mij vergezelde, maakte mooie foto's.

Oesterzwammen kweken

met leerlingen van groep 5, basisschool Munstergeleen

IVN Munstergeleen ontving van landelijk IVN een aantal zakjes mycelium van oesterzwammen. Deze hebben we via Fred Penners (IVN) aan de school gegeven.

Daar werden de zakjes enthousiast ontvangen bij groep 5.

Na de herfstvakantie is Jo Crombag, geassisteerd door een collega, met de leerlingen aan de slag gegaan.

Zij hebben botervlootjes verzameld, gaatjes gemaakt en die afgeplakt met tape.

De bakjes hebben ze gevuld met mycelium en koffiedik, eerst een laagje van 1 cm.

Als het laagje wit uitslaat komt er weer een laag koffiedik op. Als het bakje vol is beginnen de oesterzwammen door de gaatjes te groeien. Deze kun je dan eten.

Op de foto zie je het resultaat.

Wilt u meer weten over educatieve aanbiedingen van IVN Nederland? – Ga naar <https://winkel.ivn.nl/herfst-paddenstoelen/paddenstoelen-kweekpakketten/>

Els Rongen

De Maas bij Ool (foto: Ivo Dols)

Hulde aan onze sponsors

Aan het eind van het jaar waarin het *Archeologisch monument Munstergeleen* kon worden afgesloten, past het ons dank te zeggen voor alle hulp die ons is geboden.

Allereerst dank aan de Provincie Limburg die het project *Archeologie in de etalage!* heeft geïnitieerd en als hoofdsponsor heeft gefungeerd.

De werving van co-financiers verliep soepel: de gemeente Sittard-Geleen en Waterschap Limburg verleenden graag hun medewerking, evenals Fonds Sociale Instellingen, Rabobank, FSI, Stg Natuurfonds Sittard-Geleen, IVN District Limburg, Maria Solberg Stichting, Voor de kunst.nl, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Consortium Grensmaas en de Mortelbende, Beesel.

Marion Aarts verzorgde met de medewerking van De Vondst, Heerlen, de inhoud van drie vitrines in het dorp - hiernaast die in de winkel van Pater Karel.

Rabobank Club Support 2019

De jaarlijkse campagne waarmee de Rabobank, geholpen door de leden, haar 'culturele dividend' uitkeert heeft dit jaar het recordbedrag van eur 894,05 opgeleverd. Dank aan alle leden van de Rabobank die met hun stem(men) hebben bijgedragen aan dit resultaat.

Wij hopen dat u ook de volgende keer weer op IVN Munstergeleen wilt stemmen. En als u voor onze vereniging reclame maakt bij andere leden van de Rabobank, vestigen wij weer een nieuw record.

Wij blijven van onze kant ons best doen:

- met het beheer, het onderhoud en het openstellen van de Heemtuin in een paradijselijke omgeving
- met het organiseren van wandelingen en excursies, deels in samenwerking met IVN Born - Land van Swentibold
- met het plegen van onderhoud in het buitengebied (NLdoet & Maatschappelijke stage i.s.m. Trevianum Scholengroep - Gymnasium4-leerlingen) en het verfraaien daarvan.

Met uw stem steunt u IVN MglN en u krijgt er iets voor terug!

NLdoet maart 2019 in samenwerking met bewoners van azc Sweikhuizen

Wandeling Terworm

Op maandag 14 oktober stond de periodieke (eenmaal per kwartaal) wandeling voor de werkgroep Heemtuin op het programma. Deze wandeling was tevens opgenomen in het programma 'Bomen over Bomen', dat heel 2019 al met veel succes loopt.

Maar liefst 31 deelnemers kwamen op deze maandagochtend opdagen. Opmerkelijk was wel dat uw redacteur in zijn eentje de heemtuinvrijwilligers vertegenwoordigde bij deze wandeling die o.l.v. Gerrit Haak werd gemaakt op het landgoed Ter Worm en onmiddellijke omgeving.

Dankzij de gezamenlijke inspanning van gemeente Heerlen, Van der Valkconcern, Waterschap Roer en Overmaas en Natuurmonumenten is het hele gebied in de afgelopen decennia heringericht.

Een imposante laan met aan weerskanten hoogstam fruitboomgaarden voert naar het gerenoveerde kasteel.

Groepjes fladderiepen, ook geplant ten behoeve van de iepenpage, vormen een snoer door het gebied dat afdaalt naar de bedding van de Geleenbeek. Die stroomt hier, op 4 km vanaf haar bron, door het broekbos. In vroegere tijden voorzag de beek de mensen van het levensnoodzakelijke water. Vandaar de rijkdom aan kastelen met bijbehorende pachthoeves en molens, waarvan nu slechts resten over zijn.

Maar het kasteel is als het ware uit dat verdwenen verleden (maar vergeet niet de monumentale bomen die het allemaal hebben meegemaakt) teruggehaald en gerestaureerd tot de centrale parel van een mooie wandelomgeving.

In De Limburger van dinsdag 15 oktober (regiokatern Landgraaf) viel het volgende te lezen (geschreven door Frank Benneker):

Gerrit Haak, die namens de Bomenstichting de excursie leidt, is ervan overtuigd dat bomen koelen. „Bomen zijn natuurlijke airco's. Een volgroeide boom staat gelijk aan zeven airco's. Zeker in een stedelijke omgeving met veel hittestress kan dat effect hebben.”

De bomen op Terworm zijn niet alleen groene airco's, maar ook de stille getuigen van de geschiedenis van het gebied. Ze zagen de bloeitijd van het landgoed, waar de Oranje Nassau Mijn in kasteel Terworm directieuren, opzichters, kunstenaars en badmeesters liet wonen. Die badmeesters werkten in het naastgelegen openluchtzwembad, waar generaties Heerlenaren hebben gezwommen.

De bomen zijn ook getuige van verval. Nadat in de jaren tachtig een volksprotest een stokje voor de plannen om een pretpark op Terworm te bouwen had gestoken, werd het landgoed een troosteloze plek met een vervallen kasteel en een onooglijke waterzuiveringsinstallatie. Met de overname van kasteel Terworm door het Van der Valk-hotel kreeg het kasteel een broodnodige renovatie. Ondertussen werden ook de bossen en velden tot een aantrekkelijk natuurgebied omgetoverd.

De scharrelslagerij van Munstergeleen, Houbeneindstraat 1

Elly Hermans groente bij het Kritraedthuis op de donderdagmarkt, Sittard

Kasteel Terworm: tuinzijde met bordes

Kasteeltuin met olifantje en oranjerie

Landgoed Terworm: 'Dikke Eik', of Troostboom (plataan)

Terworm: kasteellaan

regiowandeling 3: kasteeltuin Obbicht

Regiowandeling 4: op de Pepelsberg

Regiowandelingen 3 & 4, 15 september en 10 november

Klimaatveranderingen, naast duurzaamheid het thema van de regiowandelingen 2019, zijn er eigenlijk altijd geweest. En niet alleen in een beperkte periode zoals in de laatste anderhalve eeuw, maar verspreid over miljoenen jaren, waarin continenten ook nog eens verschoven ten opzichte van elkaar en zelfs ten opzichte van de evenaar, zoals wij vernamen tijdens de regiowandeling van IVN Born – LvS.

Met deze constatering werd de klimaatverandering in de huidige tijd niet vergoelikt. Het verschil tussen de tijdperken waarin de ene ijstijd op de andere volgde en waarna, sinds de laatste ijstijd, het klimaat heel geleidelijk vriendelijk genoeg werd voor de mens om de landbouw uit te vinden, zit hem in de tijdsperiode. Sinds de industriële revolutie loopt de klimaatgrafiek in een beangstigend tempo op, zoals op de IVN-ledendag 2018 met behulp van pvc-buizen werd duidelijk gemaakt door een spreker die nog jong genoeg is om te vrezen voor een kantelpunt in de klimaatontwikkeling.

Die vroege klimaatverandering heeft wel haar sporen in ons landschap achtergelaten, toen de Oermaas zich ontwikkelde tot de Westmaas, de oorspronkelijk vlakke bodem graveerde tot het huidige heuvellandschap (mede dankzij de tektonische opheffing van Eifel en Ardennen met terrasvorming als gevolg) en in haar kielzog tot in de huidige tijd beken en beekjes laat stromen die zich verderop met Mooder Maas verenigen.

We wandelden o.l.v. Wim Wackers vanaf de tennisvelden bij Obbicht langs de Kingbeek stroomopwaarts richting Nattenhoven waar de beek ontspringt en vandaar al meanderend en de grachten van Kasteel Obbicht voedend, na slechts 7 km. bij Illikhoven in de Maas uitmondt.

Een schattig beekje met een zeer gevarieerde flora en fauna waaraan je wel de kwetsbaarheid afziet, zeker na de twee zeer droge zomers die wij achter de rug hebben.

Bij Nattenhoven – wat een prachtige hopbeuken en knotessen sieren daar het landschap! - struinden wij door de verbrede winterbedding van de Grensmaas, als tweevoeters geïnteresseerd nagestaard door de konikspaanen die het gebied onderhouden – in een volgend leven zou je ook zo'n konikspaan kunnen zijn. Wilde Marjolein, Gele toorts en zelfs tomaten groeiden tussen het grind. De Maas was op die mid-septemberdag na de tweede droge zomer op rij nog steeds een miezerig stroompje met haar 8 tot 10 m³ / sec. afvoer - vergelijk dat eens met de 3000 m³ tijdens de overstroming van 1995, zo hield Wim Wackers ons voor.

Nadat we aan het begin van de wandeling kasteel Obbicht vanuit de tuin met zijn monumentale platanen hadden kunnen bekijken kregen we aan het eind een schitterend zicht op de zonbeschenen voorgevel –

een onvergetelijk slotakkoord van deze contrastrijke wandeling.

Ook op de vierde regiowandeling, vanuit het home van IVN Spau-Beek, troffen we het met het weer. Huub Janssen leidde ons langs de Geleenbeek die al weer wat langer geleden hier op de schop is geweest en waar de nieuwe natuur zo ver is ontwikkeld dat die op haar beurt vraagt om onderhoud. Wij kwamen daarvan de verse sporen tegen.

In het Stammenderbos zijn de kleuren in deze tijd van het jaar prachtig, met name door de rijzige beukenbomen. Minder florissant staan de essen erbij. De essentaksterfte houdt huis. We komen langs grote houtstapels van gekapte essen.

Vanuit het Stammenderbos komen we, langs de Sjweikeser Rëngelaote op de Pepelsberg en worden we vergast op een fantastisch panorama. Met de Geleenbeek mee kijken in noordelijke richting langs Sweikhuizen tegen de Danikerberg aan en naar het westen zien wij, tussen de onnatuur van DSM een opvallend groene heuvel die de afgedekte steenberg blijkt van de mijn Maurits. Huub vertelt ons dat er tegenwoordig schapen op grazen, een feit dat door de DSM-directie wordt benadrukt als bewijs van de milieuvriendelijkheid van DSM.

Terug in het home van IVN Spau-Beek doen wij ons tegoed aan de vlai. Onderwijl geeft René van den Heuvel (IVN Spau-Beek) ons inzicht in de vraag hoe wij in ons dagelijks leven het begrip duurzaamheid kunnen toepassen.

Dierenshop, Voorstad 5, 6131 CP Sittard

De winkel waar u alles kunt vinden voor uw huisdier. (hond, kat, vogel, knaagdier, vis en reptiel).

Ook voor vers vlees-voeding kunt u bij ons terecht: carnibest, naturis, farmfood, smuldier en energique.

Levering gratis aan huis in straal van 20 km.

Op de onderste tree

Tijdens een wandeling, achter langs de Heemtuin, had ik dit doorkijkje ....

Een kikkertje zat onbewogen en langdurig op de onderste tree ...

Met mijn mensenbrein probeerde ik te bedenken wat hij zoal kon denken ..., zo zittend op de eerste tree ...

- wanneer gaat die roltrap eindelijk naar boven?

- je moet onderaan de ladder beginnen ... maar met wat?

- wat zou er gebeuren als ik omhoog ga? Zou ik boven aangekomen opgegeten worden ...of zou ik de kans krijgen om door iemand tot prins gekust te worden ...

Ik hielp hem uit zijn (mijn) droom ...

En gooide een steentje in 't water (omdat ik inmiddels twijfelde aan de 'echtheid' van dit diertje) ...

Hij koos voor de veilige ... bekende weg ... en sprong met een plons 't water in.

De rest van de wandeling dacht ik .... wat zou ik gedaan hebben als ik in de schoenen ... zwemvliezen ... van die kikker had gestaan .....

Met groeten en een knipoog van Ank Ronkaars die ook de onderstaande foto maakte.

**De wereld
aan jouw
voeten**

Laat u inspireren door onze ruime collectie met meer dan 200 modellen wandel- en bergschoenen, vrijetijdsschoenen en sandalen. Natuurlijk ook hoogwaardige functionele outdoor kleding en comfortabele en modieuze vrijetijdskleding. Alles voor de backpacker en kampeerder! Verder vindt u bij ons heel veel gadgets en onmisbare reisaccessoires voor de moderne reiziger. Met onze jarenlange kennis en buitenervaring kunnen wij u helpen de beste keuze te maken.

Kom het beleven bij Mulders dé buitenspecialist.

Bloemenweide met jeneverbes

Andries Houbenbeuk vanaf Steingraafpad

Jeneverbessen (vruchten - dit jaar voor het eerst)

vijvers in de schaduw

